

Διαδικαστική και Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία: Το παράδειγμα του νεολιθικού οικισμού Διμηνίου

Ευάγγελος Β. Τσακνάκης

Φοιτητική Εργασία (ΕΛΠ4275, ΑΠΚΥ)
Αθήνα, 11-2012

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή

A. Οι βασικές θέσεις της Νέας ή Διαδικαστικής
Αρχαιολογίας

B. Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία

i. Η απάντηση της Μεταδιαδικαστικής Αρχαιολογίας
στη Διαδικαστική Αρχαιολογία

ii. Η ερμηνευτική της προσέγγιση στη μελέτη της
πολιτισμικής εξέλιξης

Γ. Ο νεολιθικός οικισμός του Διμηνίου

i. Διαδικαστική Προσέγγιση

ii. Μεταδιαδικαστική Προσέγγιση

Επίλογος

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η ανθρωπολογία προσέγγισε ριζοσπαστικά το ζήτημα της σχέσης της με την ιστορία από τη δεκαετία του 1980 και σήμερα, πλέον, η ιστορία και το κοινωνικοπολιτισμικό που έχουν σχέση ενότητας είναι αδύνατον να μελετηθούν ως χωριστές οντότητες.¹ Όταν ενέταξε στους κόλπους της και τους λαούς «χωρίς ιστορία», δηλ. τους προϊστορικούς για τους οποίους δεν διαθέτουμε γραπτές μαρτυρίες, εμφανίστηκαν νέες τάσεις και Σχολές. Προέκυψαν ορισμένες κοινές ιστορικές κατηγορίες, από τις οποίες διαμορφώθηκαν τα νέα ρεύματα της διαδικαστικής και μεταδιαδικαστικής προσέγγισης στην αρχαιολογία. Η πρώτη εστίαζε στο ιστορικό συμπεριέχον, ενώ η δεύτερη έδωσε έμφαση στην κοινωνική δράση και πρακτική αντί των κοινωνικών κανόνων, στην ιστορική διαδικασία αντί της δομής, καθώς και στην υποκειμενική σημασία και τη σύνδεση μεταξύ ιδεατού – υλικού.²

Στην παρούσα μελέτη θα επικεντρωθούμε στις βασικές θέσεις της Διαδικαστικής Αρχαιολογίας, στην απάντηση της Μεταδιαδικαστικής Αρχαιολογίας στις θέσεις της πρώτης, καθώς και στην ερμηνευτική της

προσέγγιση στη μελέτη της πολιτισμικής εξέλιξης. Τέλος, από την αρχιτεκτονική και οικιστική διαμόρφωση του νεολιθικού οικισμού του Διμηνίου, λείψανα του οποίου καλύπτουν μία έκταση περίπου τριάντα στρεμμάτων και κατοικήθηκε για πρώτη φορά στη Νεότερη Νεολιθική, στο τέλος της 5^{ης} χιλιετίας,³ θα συζητήσουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις των διαδικαστικών και μεταδιαδικαστικών θεωριών.

A. Οι βασικές θέσεις της Νέας ή Διαδικαστικής Αρχαιολογίας

Η Διαδικαστική αρχαιολογία εμφανίσθηκε το 1960 αλλά αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1980. Εστιάζει στους λόγους που προέκυψαν οι διαδικασίες μεταβολής ενός αρχαίου πολιτισμού, συμπεριλαμβάνοντας και στοιχεία άλλων θεωριών. Δίνοντας λιγότερη σημασία στα τεχνουργήματα θεωρεί τον πολιτισμό ως ένα σύστημα, διαιρεμένο σε υποσυστήματα⁴, όπως, για παράδειγμα, το κοινωνικό, της επιβίωσης, των επικοινωνιών, της μεταλλουργίας, το τεχνολογικό, του εξωτερικού εμπορίου και του πληθυσμού. Δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση των υποσυστημάτων, καθώς από αυτήν επέρχεται η ανάπτυξη και η μεταβολή ενός πολιτισμού,⁵ στις ανθρώπινες συμπεριφορές που παρατηρεί μέσω των αρχαιολογικών στοιχείων, ενώ εφαρμόζει τις θετικές επιστήμες και ανάγει το παρελθόν στο παρόν, εκλαμβάνοντας την ιστορία του ανθρώπου ως προέκταση της «φυσικής ιστορίας».⁶ Για να ερμηνεύσει το παρελθόν συσχετίζει το πλέγμα του υλικού πολιτισμού με το ανθρώπινο, το οποίο «διαβάζει» μέσω του πρώτου εφαρμόζοντας γενικούς νόμους και την «Ενδιάμεση Θεωρία». Σύμφωνα με τον L. Binford, η «Ενδιάμεση Θεωρία» αποτελεί ένα σύνολο θεωρητικών προτάσεων που επιτρέπει την αντικειμενική ανασύνθεση των δυναμικών διαδικασιών του παρελθόντος. Για παράδειγμα οι αρχαιολογικές γενικεύσεις επιδιώκουν να συμπληρώσουν το δυναμικό στοιχείο του παρελθόντος με παροντικές παρατηρήσεις των εν λειτουργία πολιτισμών.⁷

Τα ευρήματα εξετάζονται ως παθητική αντανάκλαση του κοινωνικο-πολιτισμικού συστήματος για να διαπιστωθεί η λειτουργία τους για το σύστημα ως σύνολο.⁸ Η επαγωγή διαφόρων επιπτώσεων από μια θεωρία και ο έλεγχος αυτών των επιπτώσεων έναντι των δεδομένων αποτελεί την υποθετικο-επαγωγική θεώρηση της διαδικαστικής αρχαιολογίας. Χρησιμοποιούνται δε ανεξάρτητα όργανα μέτρησης για να ελεγχθεί η σχέση μεταξύ υλικού πολιτισμού και της

³ Αδρύμη – Σισμάνη (1990), σ. 28.

⁴ Renfrew (2001), σσ. 38-39.

⁵ Ό.π. σ.σ. 498-499.

⁶ Κοτσώνη & Δημητρίου (2000) σ.σ. 183,196.

⁷ Hodder (2002), σ. 37, σημ. 1.

⁸ Ό.π. σ. 42.

¹ Κοτσώνη & Δημητρίου (2000) σ.σ. 22,24.

² Ό.π. σ.σ. 191-193.

κοινωνίας που τον παρήγαγε και οι αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι μπορούν να κρίνουν αντικειμενικά σε επιστημολογικά υποδείγματα.⁹

B. Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία

i. Η απάντηση της Μεταδιαδικαστικής Αρχαιολογίας στη Διαδικαστική Αρχαιολογία

Η Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία παραθέτει μία σειρά από επιχειρήματα, προκειμένου να επισημάνει την προβληματικότητα της διαδικαστικής θεώρησης. Θεωρεί ότι η Νέα Αρχαιολογία εμπόδισε την ανάπτυξη της ίδιας της αρχαιολογίας, καθώς επιχείρησε να την εντάξει σε κλάδους της επιστήμης όπως την ανθρωπολογία και τις θετικές επιστήμες, αφού η αρχαιολογία πρέπει να θεωρηθεί μόνο ως αρχαιολογία.¹⁰ Το άτομο αποκλείστηκε από την κοινωνική θεωρία, ενώ υπάρχουν συστήματα στη φύση που ο πολιτισμός και τα άτομα αδυνατούν να εκτρέψουν. Το άτομο επιδρά αποφασιστικά στη σχέση μεταξύ συμπεριφοράς και υλικού πολιτισμού, ενώ η διαδικαστική αρχαιολογία δεν έλαβε υπ' όψιν της το ρόλο του ατόμου.¹¹ Η χρήση των ανεξάρτητων οργάνων μέτρησης που η παραδοσιακή αρχαιολογία επικαλείται για να ελέγξει τη σχέση μεταξύ υλικού πολιτισμού και κοινωνίας, κρίνεται ανεπαρκής, αφού η μέτρηση εξαρτάται από την αντίληψη του ανθρώπου που πραγματοποιεί τη μέτρηση, καθώς και από την κατηγοριοποίηση.¹² Επικρίνεται και ο τρόπος με τον οποίο η Νέα αρχαιολογία ελέγχει τις ερμηνείες, ο οποίος είναι εξίσου συναφής με μια ερμηνευτική προσέγγιση.

Οι μεταδιαδικαστικοί δέχονται εν μέρει τον έλεγχο της θεωρίας έναντι των δεδομένων, με την προϋπόθεση ότι γίνεται δεκτό ότι οι ίδιες οι θεωρίες είναι ανεπαρκείς σε σχέση με άλλες θεωρίες και ότι οι παλαιότερες θεωρίες αφήνουν πολλά από τα δεδομένα ανεξήγητα σε σχέση με νέες θεωρίες.¹³ Ο υλικός πολιτισμός είναι νοηματοδοτημένος, περιλαμβάνει ορισμένες πτυχές που είναι μη αναγώγιμες και ο αρχαιολόγος καλείται να τις ερμηνεύσει,¹⁴ ενώ το άτομο αποτελεί μέρος των θεωριών για τον υλικό πολιτισμό και την κοινωνική αλλαγή.¹⁵ Ο υλικός πολιτισμός, που δημιουργήθηκε από το άτομο και όχι από ένα κοινωνικό σύστημα, δεν αντανακλά παθητικά την κοινωνία αλλά τη δημιουργεί μέσω των πράξεων των ατόμων¹⁶ και αποτελεί έμμεση, όχι άμεση, αντανάκλαση την ανθρώπινης κοινωνίας. Προθέσεις

έχουν τα δρώντα άτομα και όχι οι κοινωνίες, όπως έχουν και την ικανότητα να μετασχηματίζουν τις δομές σε παγιωμένες καταστάσεις.¹⁷ Μεταξύ των ανθρώπων και των πραγμάτων παρεμβάλλονται οι ιδέες, οι πεποιθήσεις και τα νοήματα. Προβάλλεται δε το πρόβλημα της σχέσης μεταξύ ατόμου και κοινωνίας, ενώ δίνεται έμφαση στη σχέση των ατόμων με τη χρήση των αντικειμένων.¹⁸ Ακόμη και στη σχέση μεταξύ αιτίου και αποτελέσματος η μεταδιαδικαστική προσέγγιση δίνει έμφαση στην ατομική αντίληψη των αιτιών.¹⁹

Η Μεταδιαδικαστική αρχαιολογία αναδεικνύει το πρόβλημα της παρατήρησης των δεδομένων, εστιάζοντας στην υποκειμενική προσέγγιση των δεδομένων σε σχέση με την ταυτότητά τους. Το πρόβλημα αυτό εντοπίζεται ιδιαίτερα στη μελέτη της προϊστορικής τέχνης, κατά την οποία ο αρχαιολόγος θα δημιουργήσει κατηγορίες αντικειμένων βάσει της δικής του αντίληψης, ενώ δεν μπορεί να υπάρξει σίγουρη γνώση του παρελθόντος.²⁰ Ως ένα βαθμό δέχεται την Ενδιάμεση Θεωρία, καθώς επιτρέπει την εκτίμηση της εγκυρότητας των υποθέσεων που σχετίζονται με το παρελθόν, ενώ δεν θεωρεί ότι μπορεί να εφαρμοσθεί για τις πολιτισμικές διαδικασίες, οι οποίες ασχολούνται με το νόημα, την ιδεολογία και την εξουσία.²¹ Η πολυπλοκότητα των δεδομένων που ανακαλύπτονται ξεπερνά τις προσδοκίες των αρχαιολόγων στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν τον έλεγχο των υποθέσεων. Η αρχαιολογία, τέλος, είναι αυτό που μέχρι τώρα έχει αναζητηθεί και βρέθηκε, επηρεάζοντας τον τρόπο που οι αρχαιολόγοι αναζητάνε το παρελθόν.²²

ii. Η ερμηνευτική της προσέγγιση στη μελέτη της πολιτισμικής εξέλιξης

Κατά τη μεταδιαδικαστική προσέγγιση, η αρχαιολογία πρέπει να αποκτήσει τους παραδοσιακούς δεσμούς με την ιστορία. Την ιστορία εκείνη, όμως, που περιλαμβάνει την είσοδο στο εσωτερικό των γεγονότων, στις προθέσεις και στις αντιλήψεις μέσω των οποίων στοιχειοθετούνται οι υποκειμενικότητες των δρώντων υποκειμένων.²³ Πρέπει ο αρχαιολόγος να διατυπώσει υποθέσεις σχετικά με τα υποκειμενικά νοήματα για να ξεκινήσει ορθά η αρχαιολογία. Ο ρόλος της ιστορίας είναι να κατανοήσει την ανθρώπινη δράση παρά το γεγονός. Τα υποκειμενικά νοήματα πρέπει να αποδεικνύονται και όχι να υποτίθενται, προκειμένου να κατανοείται το ιδιαίτερο με τους δικούς

⁹ Ο.π. σ.σ. 53-55.

¹⁰ Ο.π. σ.σ. 281-285.

¹¹ Ο.π. σ.σ. 50-52.

¹² Hodder (2002), σ. 33,41,55.

¹³ Ο.π. σ. 278-280.

¹⁴ Ο.π. σ.σ. 36-38.

¹⁵ Ο.π. σ. 34.

¹⁶ Ο.π. σ.σ. 40-41.

¹⁷ Ο.π. σ. 35.

¹⁸ Ο.π. σ. 42.

¹⁹ Ο.π. σ.σ. 50-52.

²⁰ Ο.π. σ. 55.

²¹ Ο.π. σ. 281.

²² Ο.π. σ. 283.

²³ Ο.π. σ.σ. 138-139.

του όρου.²⁴ Λαμβάνονται υπ' όψιν οι λίγες ιστορικές μελέτες των τοπικών ακολουθιών, όπως για παράδειγμα όταν ο Hawkes που υπέδειξε μια προσέγγιση σε επίπεδο περιοχής, στην οποία οι αρχαιολόγοι χρησιμοποιούσαν μια ιστορική μέθοδο κοιτώντας προς το παρελθόν μέσω πολιτισμικών ακολουθιών για να βρουν «πράγματα κοινά για όλους τους ανθρώπους, ως είδος, έμφυτα στην πολιτισμική τους ικανότητα από την αρχή». Η διάχυση, ακόμη, η οποία μελετάται ελάχιστα από τους διαδικαστικούς αρχαιολόγους, για τους μεταδιαδικαστικούς έχει ιδιαίτερη επεξηγηματική δύναμη, αφού μπορεί να συμβάλλει δυναμικά στην ερμηνεία ενός ιδιαίτερου πολιτισμικού πλέγματος και ειδικότερα η αντιμετώπιση της διάχυσης λόγω ορισμένου κινήτρου που επενεργεί σε συστήματα νοημάτων τα οποία εξελίσσονται στη μακρά διάρκεια. Η πολιτισμική εξέλιξη προσεγγίζεται με κέντρο την υποκειμενικότητα του ενεργού ατόμου και το ιστορικό πλαίσιο.²⁵

Το νόημα των δεδομένων για τη μεταδιαδικαστική αρχαιολογία διαιρείται σε δύο αλληλένδετους τύπους συγκειμενικού νοήματος: το νόημα των αντικειμένων ως φυσικών πραγμάτων, εμπλεκόμενων σε ανταλλαγές ύλης, ενέργειας και πληροφορίας, καθώς και το νόημα των αντικειμένων σε σχέση με τα δομημένα περιεχόμενα των ιστορικών παραδόσεων.²⁶ Η μέθοδος του Collingwood που περιλαμβάνει ερωτήσεις – απαντήσεις, οι έννοιες της συνοχής και της αντιστοιχίας και η ιδέα ότι το νόημα κατασκευάζεται μέσω δομημένων συνόλων διαφορών οδηγούν στην άποψη ότι η συγκειμενική πληροφορία από το παρελθόν μπορεί να οδηγήσει στην κατανόηση των λειτουργικών και ιδεατών νοημάτων, με τέτοιο τρόπο ώστε η μακροπρόθεσμη ιστορία να είναι σε θέση να ανακατασκευαστεί και να συμβάλλει στη συζήτηση μέσα στην παρούσα κοινωνία.²⁷ Κατά τους Μεταδιαδικαστικούς, η αρχαιολογία θα πρέπει να επιστρέψει στην προ-Νέα Αρχαιολογία ώστε να επανακτήσει τα πλεονεκτήματα της πολιτισμο-ιστορικής και ιδεαλιστικο-ιστορικής παράδοσης, συμπεριλαμβανομένων των θεωριών των Collingwood και Taylor, οι οποίοι αντέδρασαν στον θετικισμό.²⁸ Για τον Collingwood (1946) ο πολιτισμός μπορεί να κατανοηθεί με βάση την ικανότητα του ανθρώπου να «υποδύεται» αυτούς που μελετά, ενώ για τον Taylor (1948) η αντίληψη του πολιτισμού είναι κανονιστική στο βαθμό που συνίσταται από συστήματα κανόνων, κωδικών ή δομών που οι άνθρωποι δεν μπορούν να καταπατήσουν.²⁹

Γ. Ο νεολιθικός οικισμός του Διμηνίου

i. Διαδικαστική Προσέγγιση

Το ενδιαφέρον της διαδικαστικής προσέγγισης σε πρώιμα κρατικά μορφώματα επικεντρώνεται στις συνέπειες της επικοινωνίας ανάμεσα σ' αυτές τις κοινότητες. Εστιάζει στη μελέτη της κοινωνικοπολιτικής αλληλεπίδρασης μεταξύ ισάξιων κοινοτήτων, οι οποίες βρίσκονται στο ίδιο πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο.³⁰ Έτσι, τα μονόχρωμα διακοσμημένα κεραμικά και τα «γραπτά» αγγεία που είναι συνήθως φιάλες διακοσμημένες σε ανοιχτόχρωμη κρεμ επιφάνεια με καφέ χρώμα,³¹ αντανακλούν την αντίληψη της νέας διακόσμησης, η οποία διαδόθηκε σε μεγάλο τμήμα του Ελλαδικού χώρου. Τα δε εγχάρακτα μαύρα ή γκρίζα αγγεία αποτελούν μία άλλη ομάδα αγγείων, το εργαστήριο των οποίων κατασκεύαζε τα αγγεία για όλο τον οικισμό.³²

Βρέθηκαν εργαλεία, μεταξύ των οποίων λεπίδες από πυριτόλιθο και οψιανό της Μήλου, καθώς και πέτρινα και οστέινα εργαλεία. Βρέθηκαν ακόμη υλικά, όπως βλήματα για σφενδόνες, αιχμές βέλων, πήλινα πηνία αλλά και κοσμήματα από κόκαλο ή θαλασσινά κογγύλια.³³ Οι Διαδικαστικοί προσπαθούν να κατανοήσουν τις σχετικές διαδικασίες, ιδιαίτερα εκείνες της μίμησης ή της άμιλλας, του ανταγωνισμού, του πολέμου και της ανταλλαγής υλικών αγαθών και πληροφοριών. Οι κάτοικοι του Διμηνίου ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, καθώς και σε μικρότερο βαθμό με την αλιεία στις ακτές του Παγασητικού.³⁴ Η Διαδικαστική αρχαιολογία θα εστιάσει στην ανταλλαγή των πληροφοριών που σχετίζονται με τη γεωργία και τη κτηνοτροφία. Ακόμη, θα εξετασθούν οι σχέσεις στο χώρο, οι σχέσεις εξουσίας, οι δομικές (π.χ. αρχιτεκτονικές) ομοιογένειες και οι αργές διαδικασίες εσωτερικής εξέλιξης που θα προταθούν και κεντρίζονται από εξωτερικά ερεθίσματα, ενώ οι διαδικασίες μπορεί να καταλήξουν σε τυπικές ομοιότητες μεταξύ θεσμών, ιδεολογίας και υλικών καταλοίπων.³⁵

Από την έρευνα προέκυψαν σημαντικές πληροφορίες για την οργάνωση του χώρου, της οικονομίας των νεολιθικών οικισμών, για τη διακόσμηση της κεραμικής και την κατασκευή ειδωλίων κοσμημάτων.³⁶ Οι περίβολοι στο Διμήνι αποτελούν ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό μνημείο και αποτελούνται από έξι λιθόκτιστες μάντρες που είχαν κατασκευαστεί γύρω από το λόφο κατά ζεύγη. Οι κεντρικοί περίβολοι ορίζουν την κεντρική αυλή, καθώς αποτελούν και

²⁴ Ό.π. σ.σ. 141,142,144.

²⁵ Ό.π. σ.σ. 155-157.

²⁶ Ό.π. σ.σ. 275-276.

²⁷ Ό.π. σ. 272.

²⁸ Μελάς (2003), σ. 259.

²⁹ Ό.π. σ.σ. 267-268.

³⁰ Ό.π. σ. 322.

³¹ Αδρύμη – Σισμάνη (1990), σ. 28.

³² Ό.π. σ. 29.

³³ Ό.π. σ. 29.

³⁴ Αδρύμη – Σισμάνη (1990), σ. 29.

³⁵ Μελάς (2003), σ.σ. 322-324.

³⁶ Αδρύμη – Σισμάνη (1990), σ. 28.

αναλημματικούς τοίχους των οικιών. Η ίδια αρχιτεκτονική των περιβόλων επαναλαμβάνεται και στα επόμενα ζεύγη.³⁷ Η διάταξη των περιβόλων, για τη διαδικαστική αρχαιολογία αποσκοπούσε στην προστασία του οικισμού. Οι αρχαιολόγοι θα ερμηνεύσουν τη λειτουργία των διαδρόμων στον οικισμό ως μέσο εξυπηρέτησης των κατοίκων του Διμηνίου με τη γύρω περιοχή. Ο Γ. Χουρμουζιάδης (1974-77) διατύπωσε ότι οι περίβολοι δεν ήταν οχυρωματικά στοιχεία αλλά απλά ρυθμιστικά στοιχεία, τα οποία προσδιόριζαν τις θέσεις μέσα στις οποίες μπορούσαν να αναπτυχθούν τα σπίτια.³⁸ Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι στην αρχή της 3ης χιλιετίας έκλεισαν οι δύο από τους τέσσερις στενούς διαδρόμους. Ερμηνεύθηκε ότι το μέγαρο Α' χρησιμοποιήθηκε ως αγροικία από μια μεγάλη αγροτική οικογένεια,³⁹ η οποία ήλεγχε τη γεωργική παραγωγή και επικρατούσε στον κοινωνικο-τελετουργικό τομέα.⁴⁰

ii. Μεταδιαδικαστική Προσέγγιση

Η Μεταδιαδικαστική αρχαιολογία θα θεωρήσει ως νοηματοδοτημένο τον πολιτισμό του Διμηνίου με μη αναγώγιμες πτυχές. Ευρήματα, όπως τα μονόχρωμα διακοσμημένα κεραμικά και τα «γραπτά» αγγεία, τα εργαλεία, όπως λεπίδες από πυριτόλιθο και οψιανό της Μήλου, πέτρινα και οστέινα εργαλεία, βλήματα για σφενδόνες, αιχμές βέλων, πήλινα πηνία καθώς και τα κοσμήματα από κόκαλο ή θαλασσίνα κογχύλια.⁴¹ Δεν αντανακλούν την αντίληψη της νέας διακόσμησης στην κοινωνία του Διμηνίου, αλλά τις ιδέες των ατόμων που τα δημιούργησαν, δεδομένου ότι ο υλικός πολιτισμός δημιουργήθηκε από τα δρώντα άτομα με ιδιαίτερες προθέσεις.⁴² Οι μεταδιαδικαστικοί θα δώσουν έμφαση στη σχέση των ατόμων με τη χρήση των αντικειμένων.⁴³

Για να προσεγγισθεί ο νεολιθικός οικισμός του Διμηνίου πρέπει να αναγνωρισθούν οι μακράς εμβέλειας δομές και διαδικασίες, δηλαδή στη μεγάλη διάρκεια του χρόνου, όπως τις όρισε ο Braudel,⁴⁴ καθώς η αναφορά στη μεγάλη κλίμακα είναι απαραίτητη προκειμένου να προσεγγίσει το μέγιστο μέρος του ανθρώπινου παρελθόντος.⁴⁵ Τα αρχαιολογικά στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν ως ενδείξεις για μακροπερίοδες ακολουθίες ώστε να εξετασθούν οι τύποι των ερωτημάτων που προκύπτουν

στην προσπάθεια κατανόησης των δεσμών ανάμεσα στο μακρινό παρελθόν και το παρόν.⁴⁶

Θα προβληματιστεί ιδιαίτερα στην παρατήρηση των δεδομένων, αφού ο αρχαιολόγος θα δημιουργήσει κατηγορίες αντικειμένων βάσει της δικής του αντίληψης, ενώ θα διατυπώσει πως δεν μπορεί να υπάρξει σίγουρη γνώση του παρελθόντος.⁴⁷ Θα απορρίψει την εφαρμογή της Ενδιάμεσης Θεωρίας που σχετίζεται με την εξουσία,⁴⁸ αμφισβητώντας την ερμηνεία ότι το μέγαρο Α' χρησιμοποιήθηκε ως αγροικία από μια μεγάλη αγροτική οικογένεια. Για να υποθέσει ότι το επιβλητικό μέγαρο Α' άνηκε σε μεγάλη οικογένεια θα πρέπει πρώτα να υποθέσει πως τα μεγάλα κτήρια παρόμοιου τύπου σχετίζονται με ισχυρές οικογένειες.⁴⁹ Εξάλλου, δεν υπάρχουν ενδείξεις πως τα μεγαλύτερα κτήρια σχετίζονται με τον πλούτο και έτσι συμπεραίνεται πως το μέγεθος των κτηρίων έχει μικρή σημασία στην κατανόηση της κοινωνικοοικονομικής μεταβολής. Ωστόσο, η εξωτερική ομοιομορφία του οικισμού που μπορεί να υποδηλώνει τη διατήρηση της συλλογικής ταυτότητας, η εσωτερική μεταβλητότητα, από οικία σε οικία, αντιτίθεται και αντιπροσωπεύει μια πιο εξατομικευμένη ταυτότητα και ιδεολογία.⁵⁰

Επίλογος

Η Διαδικαστική αρχαιολογία, θεωρώντας τον πολιτισμό ως ένα σύστημα με αλληλεπιδρώντα υποσυστήματα, δίνει έμφαση στις ανθρώπινες συμπεριφορές, εφαρμόζει τις θετικές επιστήμες και την «Ενδιάμεση Θεωρία» και διατυπώνει υποθέσεις για τις επιπτώσεις έναντι των δεδομένων, ώστε με παροντικές παρατηρήσεις να κατανοηθεί η λειτουργία των πολιτισμών. Η Μεταδιαδικαστική αρχαιολογία είναι ιδιαίτερα επικριτική σε όλες σχεδόν τις θέσεις της Διαδικαστικής, αφού θεωρεί ότι ο υλικός πολιτισμός, που δημιουργήθηκε από το άτομο και όχι από ένα κοινωνικό σύστημα, περιλαμβάνει πτυχές που είναι μη αναγώγιμες. Οι ιδέες και οι πεποιθήσεις παρεμβάλλονται μεταξύ των ανθρώπων και των πραγμάτων, όπως και η παρατήρηση των δεδομένων αποτελεί αντικείμενο υποκειμενικής προσέγγισης των αρχαιολόγων. Στο Νεολιθικό οικισμό του Διμηνίου βρίσκουν κάλλιστη εφαρμογή οι ανωτέρω προσεγγίσεις.

³⁷ Ο.π. σ. 28.

³⁸ Ο.π. σ. 28.

³⁹ Ο.π. σ. 28.

⁴⁰ Souvatzi (2003), σ. 112.

⁴¹ Αδρύμη – Σισμάνη (1990), σ.σ. 28-29.

⁴² Hodder (2002), σ.σ. 40-41.

⁴³ Ο.π. σ. 42.

⁴⁴ Για τις «Δομές» του Μπροντέλ, βλ. Μελάς (2003), σ. 319.

⁴⁵ Μελάς (2003), σ. 54.

⁴⁶ Ο.π. σ. 320.

⁴⁷ Hodder (2002), σ. 55.

⁴⁸ Ο.π. σ. 281.

⁴⁹ Όπως για την οικονομία εάν κάνουμε υποθέσεις σχετικά με την αντίληψη των ανθρώπων για τα ζώα, τα οστά, τα απορρίμματα κλπ, επιβάλλεται προηγουμένως να έχουμε υποθέσει πως τα πεταμένα οστά σχετίζονται με την οικονομία. Βλ. Hodder (2002), σ. 140.

⁵⁰ Souvatzi (2003), σ.σ. 157-158.

Βιβλιογραφία

Δημητρίου-Κοτσώνη, Σ. & Δημητρίου, Σ. 2000. *Ανθρωπολογία και Ιστορία*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Μελάς, Μ. 2003. *Η Αρχαιολογία Σήμερα. Κοινωνική – Πολιτισμική Θεωρία, Ανθρωπολογία και Αρχαιολογική Ερμηνεία*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Hodder, I. 2002. *Διαβάζοντας το παρελθόν. Τρέχουσες ερμηνευτικές προσεγγίσεις στην αρχαιολογία*. μτφρ. Μουτζουρίδης, Π., Νικολέντζος, Κ., Τσούλη, Μ. επιμ. Κωτσάκης, Κ. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.

Renfrew, C. και Bahn, P. 2001. *Αρχαιολογία, Θεωρίες, Μεθοδολογία και Πρακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Souvatzi, S. & Skafida, E. 2003. Neolithic Communities and Symbolic Meaning : Perceptions and Expressions of Social and Symbolic Structures at Dimini, Thessaly. Στο L. Nikolova (επιμ.), *Early Symbolic Structures for Communication in Southeast Europe*. Oxford: BAR Series.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Αδρύμη – Σισμάνη, Β. 1990. *Προϊστορικός Οικισμός Διμηνίου*. Στο περιοδικό «Αρχαιολογία». Ημερομηνία πρόσβασης: 3.12.2012.
<http://www.arxaiologia.gr/assets/media/PDF/migrated/723.pdf>